

KULTÚRA

ROČNÍK XI. – č. 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

9. JÚLA 2008

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

*Vyvolávam Ťa z tisícročia,
z dubových kruhov Veľčasu,
z krútnavy, čo stále žije
pri Dunaji, Tise, Dyje,
z veľkomoravskej symfónie,
zo slovienskeho Parnasu.*

*Vrhol si slovo našim otcom
nie do hlíny,
lež do duše.
Nechal si Helas,
v starom smútku
nechal si mladosť Venuše.*

JOZEF TÓTH

Vyvolávač

*Dedí sa Slnko ako gény,
a darmo sliedia lupiči,
márnosť je zatemňovať Slnko
a vodu lapať v riečici.
Valia sa, valia vody rieky,
valia sa vody Moravy,
čo kráľ povedal,
voda vzala,
slová mníchove zostali.*

*Ach, kde sú búrky Frankov,
kdeže je zradný Svätopluk
a hadia práca pilátnikov
o tvojej vine-nevine?*

*Zaznieva Slovo,
Prameň bytia,
Slovo človeka, Slovo Boha
z kameňov na Devíne:*

Gospodi, pomiluj, Gospodi, pomiluj!

*A nazývame Boha Otcom
v jazyku našej materi,
svedectvo dvoch kamenných tabúl,
na nich glagolské litery.*

*Ach, Cyril - Mojžiš,
Metod - Jozue,
vezíri nášho národa.*

*Tisícročie pred Európou
vo vodách Moravy a Nitry
sa potopila poroba.*

*Ó, Jordán Sloviensky
a čistý,
blagoslavite Gospoda,
blagoslavite Gospoda!*

Fragment z básnickej kompozície
Piesne zo Solúna

Patróni Európy, svätci Benedikt, Cyril a Metod v bazilike sv. Mikuláša v Bari

Keď sa spätne pozrieme na pôsobenie tzv. pokrokovej inteligencie, nájdeme mnohé paralely medzi dnešnými pokrokmami a pokrokmami všetkých razií XX. storočia. Všetkým išlo o práva, o slobodu, o rovnosť. Ale čo prinieslo ich víťazstvo? Práva? Slobodu? Rovnosť? Možno áno - pre niekoľkých, aj to len dočasne. Tí, ktorí tieto práva vydobyli, často stratili pri ďalšom rozhodovaní čo i len poradný hlas. Ba mnohí, ktorí nepochopili, že majú držať správnu líniu, dopadli omnoho horšie. Veď kde zostali prví komunisti, naivní, často nezvedení, len insitou obdarení revolucionári, ktorí azda úprimne cítili potrebu sociálnej rovnosti? Vari ich pripustili k rozhodovaniu po februári 1948? Ako dopadli davisti, ktorí tak nadšene vítali občiansku vojnu v Španielsku a písali svoje "osvietené" eseje proti Štúrovi a nacionalizmu v duchu dnešných kozmopolitov

Démon nesúhlasu

TEODOR KRIŽKA

a liberálov? Z Augusta Husáka a Laca Novomeského sa stali pre vlastných súkmeňovcov paradoxne buržoázni nacionalisti. Tí ešte prv (v nádeji na moc) spoločne s nepriateľmi slovenskej kultúrnej a politickej zvrchovanosti vyrobili z katolíckych ľudákov, jediných autentických slovenských vlastencov, ktorí sa úprimne obetovali pre rozkvet krajiny, nacistických hrdlorezov, xenofóbov a v dôsledku toho väzňov, v „lepšom“ prípade bežencov.

Dost' na tom, i dnes počúvame kadejaké táraniny o prežití sa národov, o postkresťanskej a postnacionálnej dobe, o zlyhaní tradičných zväzkov, o oslobodení človeka spod kurately cirkvi atď., atď. Možno len kult komúny ako zmyslu sebaobetovania sa jej členov vystriedal kult individualizmu odtrhnutého z reťazi.

Na trón démona súhlasu zasadol démon nesúhlasu, ak si mám pomôcť Dominikom Tatarkom.

Všetko proti tradíciám. Paradoxne v mene slobody. Veď kto kedy videl oslobodzovať stromy od živnej pôdy? Kto neverí, nech skúsi stromu odňať korene. Ale treba takú hlúposť overovať experimentálne?

Kto kedy videl ozdravovať les množením červotoča? A vari nie je červotočom hoci len nadužívanie menšinových práv, či už ide o práva národnostných alebo sexuálnych menšín? A predsa si nikdy nijaká menšina neuvedomuje, že je len baranidlo. Že tým, ktorí im nadpráva tak veľkoryso ponúkajú, nejde vonkoncom o výhodu menšiny, ale - o konflikt s väčšinou. Ani len netuší, že v čase konsolidácie v porevolučnom období ich nová moc, zložená ako pravidlo z bývalých našepkávačov, či ich poručníkov, urobí zodpovednými za uskutočnenie svojich vlastných rád a paralyzuje? Málo máme príkladov takejto praxe v domácich dejinách?

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

V dňoch 18. - 22. júna Bielorusko prežívalo mimoriadne dni. Bránu jeho medzinárodnej blokady dokorán otvorila návšteva druhého muža Katolíckej cirkvi, štátneho sekretára Vatikánu, kardinála Tarcisia Bertoneho, SDB.

Kardinál Bertone dostal pozvanie na túto návštevu od bieloruskej vlády už dávnejšie a v Minsku bol prijatý s tými najvyššími poctami, aké patria hlave štátu. Koberec na letisku, štátne hymny, prehliadka čestnej jednotky, stretnutia s najvyššími predstaviteľmi štátu na čele s prezidentom Alexandrom Lukašenkom patrili k najsledovanejším udalostiam v Bielorusku.

Štátny sekretár Jeho Svätosti pápeža Benedikta XVI. priletel do Minska osobitným lietadlom. Na letisku ho privítali okrem apoštolského nuncia arcibiskupa Martina Vidoviča a veľvyslancu Bieloruskej republiky pre Svätej stolici Sergeja Alejnika aj všetci bieloruskí biskupi, medzi ktorými nechýbal ani 94-ročný kardinál Kazimierz Świątek.

Na ceste z letiska vzácného hosťa z Vatikánu pozdravovala mládež, ktorá stála na viacerých miestach pozdĺž autostrády. To už bola predzvesť prvého stretnutia „s obyčajnými ľuďmi“, ktoré sa konalo v minskom Charitnom centre sv. Lukáša. Kardinála tu privítalo asi 40 chudobných detí, niektoré aj z onkologickými nálezmi, ktoré v centre trávia svoje prázdniny.

Na druhý deň, 19. júna ráno, sa už začal bohatý oficiálny program. Kardinál Bertone sa stretol s pravoslávny misko-slutským metropolitom a patriarchálnym exarchom celého Bieloruska J. E. Filaretom, s ministrom zahraničných vecí Sergejom Martynovom a s Leonidom Guljakom, vládnym splnomocnencom pre náboženstvo a národnostné menšiny.

Popoludní zavítal medzi študentov a profesorov Bieloruskej štátnej univerzity, ktorí si s veľkým záujmom vypočuli jeho vyše hodinovú prednášku na tému viera a rozum. Aula bola menšia než počet študentov, ktorí by radi boli videli a počuli slová vzácného hosťa.

Po prednáške na univerzite kardinál Bertone zavítal do novopostaveného gréckokatolíckeho centra, ktoré aj posvätil v prítomnosti hlavy bieloruských gréckokatolíkov archimandritu P. Jana Sergeja Gajeka.

Prvý, hneď veľmi náročný deň svojho pobytu, zakončil kardinál Bertone návštevou Národného divadla, konkrétne predstavenia baletu Stvorenie sveta.

Politickým vrcholom návštevy vaticánskeho štátneho sekretára bolo piatkové stretnutie s prezidentom Bieloruskej republiky Alexandrom Grigorjevičom Lukašenkom. Namiesto plánovaných 40 minút trvalo dve hodiny, čomu zodpovedá aj výsledok, ktorý možno zhrnúť do troch bodov:

1. Prezident Lukašenko pozval na návštevu Bieloruska pápeža Benedikta XVI.

2. Štát daruje pozemok pre novú budovu apoštolskej nunciatury.

3. Obidve strany sa dohodli, že sa pripraví a uzavrie základná zmluva medzi štátom a Rímskokatolíckou cirkvou.

Až do nedele 22. júna, keď kardinál Bertone odišiel naspäť do Vatikánu, jeho program bol iba duchovný, venovaný Božiemu ľudu.

Po stretnutí s prezidentom štátny sekretár kardinál T. Bertone, ktorého sprevádzal apoštolský nuncius J. E. Martin Vidovič i všetci bieloruskí biskupi, odcestoval autom do 296 km vzdialeného mesta Pinsk. V miestnej katedrále sa konali slávnostné večpery, na ktorých sa zúčastnili početní semi-

Prezident Bieloruska Lukašenko prijíma kardinála Tarcisia Bertoneho, SDB, štátneho sekretára Jeho Svätosti pápeža Benedikta XVI.

Os Rím - Moskva vedie cez Minsk

Návšteva štátneho sekretára Svätej stolice kardinála Tarcisia Bertoneho v Bielorusku

naristi, kňazi, rehoľné sestry, rehoľníci a veľký zástup veriacich. Do katedrálneho chrámu Nanebovzatia Panny Márie sa všetci nevošli.

Kardinál Bertone i celý jeho sprievod v Pinsku aj prenocoval, aby sa ráno vydal na cestu do vzdialeného, až na severných poľských hraniciach ležiacoho mesta Grodna. Aj tu ho pred katedrálou sv. Františka Xaverského čakal nadšený zástup veriacich. Nasledovala sv. omša, po ktorej bol obed v seminári spolu s biskupmi, kňazmi a seminaristami, ktorých je v Grodne vyše 60.

Popoludní sa vzácný hosť vrátil do Minska, kde po koncelebrovanej sv. omši kardinála Świątka sa konala posviacka základného kameňa nového Kostola sv. Jána Krstiteľa. „Je to prvá stavba katolíckeho kostola v Minsku a okolí po sto rokoch,“ zdôraznil arcibiskup Tadeusz Kondrusiewicz v privítacom pozdrave. Hlavných sponzorov nového chrámu kardinál Bertone osobne pozdravil a verejne im poďakoval. Medzi nimi bol aj veľvyslanec Zvrchovaného rádu Maltézskeho rádu rytierov J. E. Paul Friedrich von Fuhrer a veľvyslanec Talianska J. E. Norberto Cappello. Dokončenie a posviacka sa plánuje v roku 2010, a túžba všetkých je, aby kostol prišiel posvätiť osobne Svätý Otec Benedikt XVI., ktorému mladí saleziánskej farnosti poslali tiež svoje pozvanie. Spoločenstvo vedie Don Igor Lašuk, SDB a veriaci sa zatiaľ schádzajú v malej kaplnke, ktorá im priesutorovo nestačí.

Aj posledný deň návštevy kardinála Bertoneho v Bielorusku bol dosť náročný. Štátny sekretár býval v Hoteli Minsk, a ten je vzdialený len 50 metrov od najväčšieho katolíckeho kostola v hlavnom meste. Zsvätený je sv. Šimonovi a sv. Helene, a podľa farby vonkajších stien ho všetci poznajú aj pod menom „Červený kostol“. Hotel je teda ne území farnosti, a kardinál Bertone si našiel čas na jeho návštevu a krátke stretnutie s veriacimi.

Pred sv. omšou v katedrále Mena Panny Márie nasledoval ešte krátky pietny akt polozenia venca k pomníku padlým na Námestí víťazstva.

Slávnostnú svätú omšu z katedrály prenášala naživo bieloruská televízia a

Na svätej omši sa zúčastnili aj početní diplomati a tiež aj predstavitelia štátu i mesta Minsk, ktorí sa potom mohli stretnúť s kňazmi na malom pohostení. Kardinál Bertone svoj čas obeda venoval ešte bieloruským biskupom a po jeho skončení sa odobral na letisko, odkiaľ sa vrátil späť do Vatikánu.

„Ak budete žiť evanjelium, budete môcť aj účinne prispieť k občianskemu i duchovnému znovuzrodeniu milovaného bieloruského národa, čím dodáte dôveru a optimizmus súčasnému úsiliu potrebnému k materiálnej a morálnej obnove vašej krajiny. Nech Boh žehná Bielorusko!“ Toto bolo najvážnejšie poslanstvo, ktoré kardinál štát-

Kardinál Bertone posvätil základné kamene budúceho chrámu

svojej návštevy Bieloruska. A to už teraz čaká na príchod Svätého Otca Benedikta XVI.

K obnove života Cirkvi v Bielorusku významne prispel aj J. E. arcibiskup Dominik Hrušovský, ktorý tam bol apoštolským nunciom v rokoch 1996 - 2001. Jemu som v mojom kňazskom živote veľmi vdáčný a som hrdý na to, že v Bielorusku smiem chodiť po jeho stopách.

Ak sledujeme cesty štátneho sekretára Jeho Svätosti kardinála Tarcisia Bertoneho po krajinách bývalého Sovietskeho zväzu - nedávno bol aj v Arménsku, Azerbajdžane a na Ukrajine, myslím si, že smelo môžeme povedať: Tak toto je nová vaticánska Ostpolitika! Ak ju budeme podporovať našimi modlitbami, určite bude mať úspech nielen politický, ale prispeje aj k obnove jednoty Cirkvi a zrušeniu veľkej schizmy trvajúcej už skoro 1000 rokov.

„Nakoniec zvíťazí moje Nepoškvrnené Srdce, Rusko sa obráti a svetu bude dopriaty čas pokoja“, povedala Panna Mária vo Fatime v roku 1917. Jej veľké víťazstvo bol už pád Berlínskeho múru a ešte väčšie bude jednota Cirkvi, za ktorú sa modlil sám Pán Ježiš: Ut unum sint!

Ďakujem Pánu Bohu, že som mohol žiť a pracovať po boku otca biskupa Pavla Hnilicu, SJ, veľkého apoštola fatimskeho posolstva. Otec Pavol často hovorieval, že tak ako Rusko bolo nástrojom Božieho trestu pre ľudstvo, tak raz bude pre celé ľudstvo požehnaním... A do Moskvy, ak necestujeme lietadlom, vedie cesta cez Minsk.

JÁN KOŠIAR
kaplán a sekretár
Veľvyslanectva Zvrchovaného rádu
Maltézskeho rádu
Minsk, Bielorusko

ti, čo sa do chrámu nedostali, ju mohli sledovať na veľkoplášnej obrazovke.

V homílii kardinál Bertone srdečne pozdravil o. i. aj Pravoslávnu cirkev, ktorej predstaviteľ Rev. Alexander Šimbalov mal čestné miesto medzi biskupmi. „Je potrebné mať odvahu svedčiť o viere vo svete, ktorý hľadá radosť a pokoj ďaleko od Boha, a nezriedka aj proti nemu. Treba odložiť strach a sklamanie, lebo teraz je čas zintenzívniť kázanie i katechézu a formovať mládež i dospelých a tiež posilniť prítomnosť v médiách.“

Do pamätnej knihy katedrály kardinál Bertone napísal:

„Mám veľkú radosť a ďakujem Pánu Bohu za túto veľkú slávnosť v minskej katedrále uprostred jasajúceho zástupu. Želám bieloruskému ľudu, aby neustále rástol, upevňoval sa a tvoril stále živú Cirkev spojenú s Petrovou stolicou.“

ny sekretár, druhý najvyšší predstaviteľ Katolíckej cirkvi vyslovil počas

Americký časopis The Nation uverejnil pred dvoma týždňami článok Johna Cavanagha⁽¹⁾ a Chucka Collinsa⁽²⁾, v ktorom sa zamýšľajú nad problémom extrémnej sociálnej nerovnosti v USA, jeho príčinami i niektorými dôsledkami. Pomenovali ho priľahavo: Boháči, zbytok smrteľníkov a demokracia. Pre našinca je zaujímavý preto, že v ňom píše akoby o Slovensku. Napríklad, voľne preložené, toto: V tejto ére nerovnosti, bohatstvo, ktoré by malo byť rozdelené medzi všetkých Američanov, tečie mohutným prúdom a nepretržite iba k bohatým. Počas uplynulých troch desaťročí politici zbožňujúci trh a ich donátori spoločne vymysleli spôsob najkulosálnejšej redistribúcie bohatstva v modernej histórii ľudstva. Redistribúciu smerom zdola hore, od pracujúceho obyvateľstva k maličkým, globálnej elite.“ Nuž, nie je to o Slovensku, o „našich“ oligarchoch a o „našich“ politických prostiútoch? Autori pokračujú: „Nikdy nedosiahneme ekonomickú a sociálnu spravodlivosť pre tých, ktorí sú základom našej ekonomickej pyramídy, pokiaľ sa nerozhodneme zaútočiť na korene problému koncentrácie bohatstva špičky pyramídy.“

Podľa Douga Henwooda⁽³⁾ Amerika prežíva druhú Éru chamtivosti. Dnes, rovnako ako za éry zlodejských barónov, je rozdiel medzi tými, ktorí boli na špičke pyramídy a zvyškom smrteľníkov údesný, keď jediné percento najbohatších Američanov vlastní bohatstvo, ktorého hodnota je 16,8 biliónov USD, čo je o cca 2 bilióny viac ako vlastní 90% ľudí, ktorí tvoria základ pyramídy. Robotník, ktorý zarobí 10 USD za hodinu, by musel pracovať viac ako 10 000 rokov, aby zarobil to, čo si strčil do vrecka už v r. 2005 ktorýkoľvek z 400 najbohatších Američanov.

A ako je to u nás? Hospodárske noviny uverejnili 26. 6. t. r. „Profily finančných žralokov“. Podľa údajov z tohto článku 12 najbohatších „Slovákov“, teda nie jedno percento, ale rádovo menej ako 1 stotinka percenta nášho obyvateľstva, vlastní majetok v hodnote 169 mld. Sk. Kam sa na nás hrabú Američania, za 15 rokov existencie 2. Slovenskej republiky sme ich v tomto neslávnom ukazovateli na hlavu porazili. A porovnajete si, napríklad, o koľko sa zvýšil priemerný mesačný plat v SR (podľa SŠÚ) a priemerný plat „našich“ zástupcov v parlamente (okrem iných benefitov). V r. 1993 bol 5379.- Sk, dnes má údajne byť necelých 22 tis. Sk. A plat poslancov? Ak v r. 2003 bol cca 15 000.-, dnes je vyše 100 tis. Sk. Rozdiel medzi údajným slovenským priemerom a našimi volenými zástupcami sa teda zväčšil z necelých 10 tis. na vyše 78 tis. Sk, teda takmer osemnásobne. A to nehovorím o tzv. manažeroch ešte stále štátnych podnikov a akcioviek ani o skutočnom spodku pyramídy. Pretože dve tretiny zamestnancov v národnom hospodárstve zarába hlboko pod štatisticky vykazovaný priemerný plat. Ten rozdiel by bol rádovo vyšší. Budú potom takito „zástupcovia ľudu“ bojovať skutočne proti chudobe? Je jedno, či na Slovensku alebo v Amerike. A platí to naprieč celým politickým spektrom, keďže nikomu doposiaľ ani len propagačne „nenapadlo“ podať návrh na zmenu „Zákona o trojnásobku“. Preto vzniká veľmi falošne aj ich „rozhorčenie“ z extravagancií ministra Počiatka, ktorý nech by bol neviem aký odborník, do sociálne citiacej vlády nepatrí. Áno, nepochybujem totiž vôbec o tom, že Fico, na rozdiel od súčasného prezidenta skutočne myslí národne a cíti sociálne, ibaže je priveľa vlkov v rúne baranoch (aj v jeho bezprostred-

nom okolí), ktorým práve tieto skutočnosti na ňom najviac prekážajú.

Američania sú zrejme obrovskou nerovnosťou spoločnosti skutočne znepokojení. Nálady obyvateľstva, vrátane jeho intelektuálnych elit, sa nemôžu neodraziť v médiách. A tak nielen The Nation, ale aj The Wall Street Journal⁽⁴⁾ začal venovať tejto problematike zvýšenú pozornosť a necháva na nej pracovať na plný úväzok jedného svojho reportéra. Robert Frank má pokryť to, čo on sám nazýva „Boháčistanom“. Ako píše autori, Boháčistan sa na americkej scéne nezjavil znenazdania, ale vznikol a rozvíjal

JOZEF HLUŠEK

Amerika (azda) v pohybe

sa vďaka húževnatému úsiliu, financovanému konzervatívcami a podnikateľskými korporáciami, naočkovať slepú vieru v trh sťa magický elixír, ktorý vyrieši každý problém. V Amerike to trvá už tri desaťročia. Ako sa postupne presadzujú myšlienky, že daňové úľavy, ktoré štát poskytuje bohatým, pomáhajú vlastne chudobným, (pretože podporujú zamestnanosť) že každá regulácia (chrániaca spotrebiteľa) narúša trh a je v podstate nepriateľom slobody, že každá sociálna dávka je vlastne nespravodlivosť voči tým, ktorí ju nedostanú a pod., až pokým sa z ľudí nevykorení pocit spolupatričnosti, solidarity.

I v tomto „ukazovateli“ sme, žiaľ, zvíťazili nad Amerikou. To, čo u nich trvalo tri desaťročia, sa našim médiám a expertom a lá Mikloš podarilo u veľkej časti nášho národného spoločenstva zakoreniť za 8 rokov Dzurindovej vlády. Dnes si nielen malá časť mladých myslí, že robí na dôchodky starších spoluobčanov, vrátane vlastných rodičov a začína byť voči nim nevráživá kvôli tomuto svojmu (aj médiálnymi „miklošmi“ zaočkovanému) omylu. No nielen to, ľudia, bez ohľadu na vek, si prestali navzájom nezištne pomáhať, súcitiť s bolesťou, nešťastím a utrpením iných. Zakuklili sa do svojho falošného „amerického sna“ - dokázali to, byť úspešní a bohatí za každú cenu. I za cenu podvodu spáchaného voči starému, chorému a bezbrannému. Byť neľútostný - to je dnes v móde, to sa nosí, to je predpoklad úspechu!

Smutné, tragické.

Autori pokračujú: „Náležite inšpirovaní, naši volení reprezentanti prepísali pravidlá, ktoré vládli v našej ekonomike - daňovej, obchodnej, mzdovej politike, v oblasti verejnej spotreby - aby zvýhodnili bohatých vlastníkov majetku a nadnárodné kartely. Aby sme zvrátili hrozivú cestu, musíme zmeniť komunikáciu v súčasnosti dominujúcu v našom národe a reštaurovať vieru v rozhodujúcu úlohu, ktorú štát musí plniť pri podpore spoločného dobra. Ale nesmieme zostať iba pri tom. Musíme otvorene čeliť všetkému, čo produkuje túto nerovnosť. A to nebude ľahké. Príliš veľa Američanov vidí enormnú koncentráciu bohatstva nášho národa ako symptóm, nie ako príčinu našej chorej spoločnosti. Väčšina našich politikov a expertov úplne popiera, že koncentrácia bohatstva by bol problém, ktorý by mohol zaútočiť od základu na našu spoločnosť. Niekdedy môžu nariekať na jednotlivito nenáležitú platy činiteľov; môžu príležitostne hovoriť o poslednej miliónárskej extravagancii; ale to je všetko.“

Nuž, opäť sme doma. Všimnite si

prvý vetu tohto odseku. Do písmena taktó, za súhlasnej a mohutnej propagandy médií, postupovala Dzurindova vláda v r. 1998-2006. Teraz zasa, spoločne s „mliečnymi expertmi“, útočia na Fica, aj za to, že iba spomenie triválnu pravdu, totiž, že štát musí plniť svoju solidárnu úlohu. Vraj ide o boľševické praktiky, ohrozenie slobody (koho?), útok na ekonomiku a podobné nezmysly. Lenže štát je na to, aby všetkými svojimi nástrojmi podporoval a bránil spoločné dobro! Prišli na to už aj Američania, iba experti typu Štefanca si myslia čosi iné a podľa toho sa uskutočnili o. i. aj prenos kom-

nebude na takýto program dostatok finančných zdrojov.

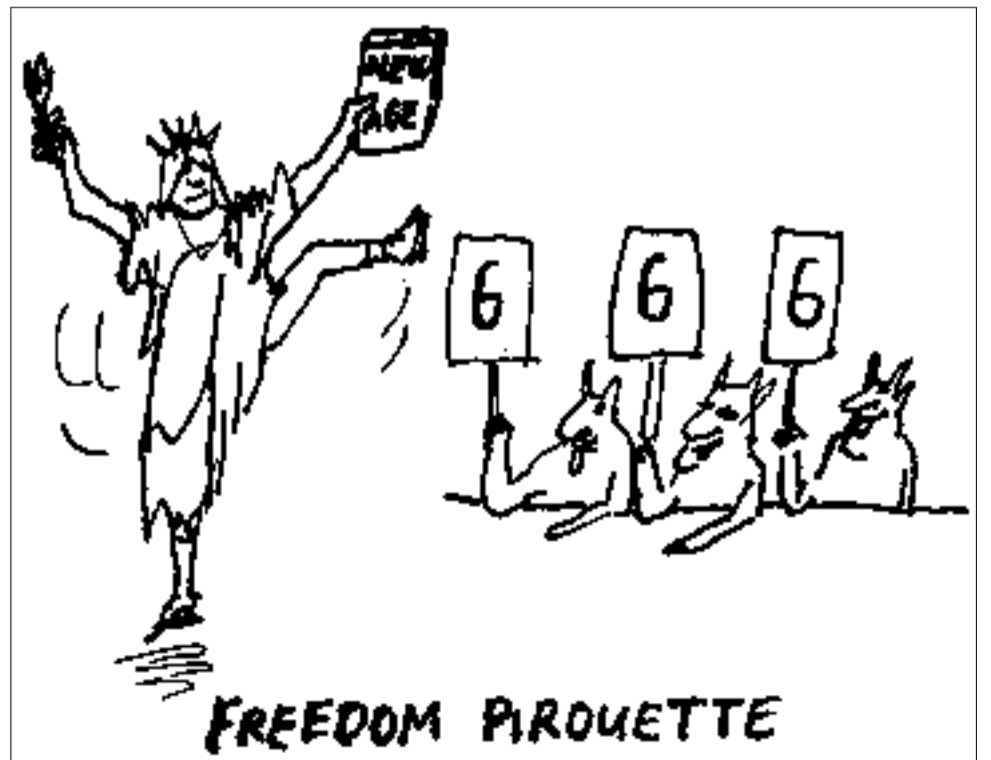
Ani u nás situácia s hypotékami nie je veľmi rozdielna od tej americkej. Ak si pozriete mladú rodinu s čo len jedným dieťaťom na byt, hoci by aj zarábala „priemerne“, teda viac ako väčšina, zdĺži sa na takmer celý život. Nie je ťažké si predstaviť, čo by sa stalo, keby „priemerne zarábajúci“ prišiel o prácu, keby ochorel niektorý člen rodiny, alebo by do nej pribudlo ďalšie dieťa. Pravda, ešte je skoro, ešte sa takéto prípady nestávajú až tak často, aby sme nad nimi začali premýšľať, ale hodiny „nástražného výbušného systému“ ti-

voľby v r. 2008 by mohli pomôcť otvoriť dvere, ktoré umožnia postaviť sa tvárou v tvár nerovnosti. Zatiaľ čo predchádzajúci hlavní kandidáti na úrad prezidenta sa vyhýbali otázke, Barack Obama volá po pozornosti k problémom, akými sú úžasné rozdiely v platoch medzi zamestnancami a podnikateľmi a upozorňuje aj na legálne únikové medzery kapitálu, ktoré používajú vedenia hedge fondov. Spoločná občianska akcia prispela k tomu, aby sa skončila Prvá éra chamtivosti (do skončenia II. svet. vojny) a otvorila cestu k obdobiu ekonomickeho blahobytu široko zdieľaného po II. svetovej vojne. Dnes máme príležitosť a povinnosť urobiť tak opäť.“

Nuž čo, Američanom držme palce, nech vybojujú úspešný boj s občianskou nerovnosťou v ich krajine, vrátia pôvodný zmysel „americkému snu“ o slobode a úspechu. Ak sa im to podarí, stanú sa po rokoch opäť dobrým príkladom pre svet. Aj ten náš, slovenský a slovanský, ktorý sa im po období studenej vojny tak rýchlo a nepremyslene prispôbil predovšetkým v uctievaní boha lúpežných barónov - Chamtivosti. Potom sa medzi ľuďmi vráti spolupatričnosť, či ak chcete, solidarita, alebo účasť. A možno sa budú u nás opäť otvárať (a zatvárať) obchody a krčmy, prosperovať (a krachovať) budú družstvá a podniky, no a schopy, puby, farmy a „korporejšn“ sa vrátia tam, skadiaľ k nám vtrhli. A Slovensko bude opäť Slovenskom a Amerika krajinou, do ktorej sa oplati ísť a učiť. Ale to už je iba rozprávka, alebo sen a nádej. Sny sa predsa niekedy plnia.

POZNÁMKY:

1. John Cavanagh - výskumný pracovník Inštitútu pre strategické štúdie na John Hopkins University, v Baltimore, USA. Pomáhal zakladať Medzinárodné fórum pre globalizáciu, bol ekonómom vo WHO, je autorom 10 kníh a celého radu článkov prevažne na tému globalizácie
2. Chuck Collins (*1959) - vedec na Inštitúte pre politické štúdie vo Washington DC, kde vedie program „Nerovnosť a verejný prospech. Bol spoluzakladateľom organizácií „Spojenectvo pre spravodlivú ekonomiku“ a „Zodpovedné bohatstvo“. Spolupracoval s mnohými prominentmi, napr. Gatesom, Sorosom. Prvýkrát na seba upozornil ako 26 ročný, keď daroval celé svoje dedičstvo (500 tis. USD) nadáciám.
3. Doug Henwood (*1952) - novinár, ekonóm. Publikuje v Left Business Observer politické a ekonomické analýzy. Prispieva aj do The Nation.
4. The Wall Street Journal - prestížny denník v USA so 119 ročnou históriou, vydávateľ Dow Jones. Ydávateľstvo Dow Jones a s nim i denník je od augusta 2007 majetkom mediálneho koncernu News Corporation Ruperta Murdocha.

Kresba: Andrej Mišanek

Portréty Emanuela Schikanedera (vľavo), Wolfganga Amadea Mozarta a notový záznam z opery Čarovná flauta

V roku 1735 vznikla v Banskej Štiavnici Banská škola povýšená v roku 1761 na Banskú akadémiu. Neskôr v roku 1786 sa v neďalekých Sklených Tepliciach konal prvý svetový kongres prírodovedcov, na ktorom sa zúčastnili vynikajúci odborníci tej doby. Na kongrese Ignác Born robil pokusy s amalgamáciou. O tri roky neskôr v roku 1789 vznikla prvá medzinárodná vedecká spoločnosť na svete, ktorá sa volala La Societé de l'art de l'exploration des mines. Jej členovia sa súčasne rozhodli vydávať aj prvý odborný medzinárodný vedecký časopis na svete, ktorý sa volal Bergbaukunde (Baníctvo), ktorého prvé číslo vyšlo v roku 1789.

Do tejto spoločnosti sa prihlásilo

JAN VLNKA

Mozartova opera Čarovná flauta o Slovensku

147 najvýznamnejších osobností Európy a Ameriky (napr. Laurent Lavoisier, James Watt, ale aj Johann Wolfgang Goethe). Aj toto spôsobilo, že dvom učiteľom z Banskej akadémie v Štiavnici vzdal veľkú poctu

Wolfgang Amadeus Mozart. Mozart na počesť učiteľa banskoštiavnickej akadémie profesora Ignáca Antona Borna (vynálezcu Európskej nepriamej amalgamácie - ortuť viaže drahé kovy a bol považovaný za autoritu slobodomurári celej habsburskej monarchie, Bormovým pričinením dostala Čarovná flauta KV 620 konečnú podobu) skomponoval kantátu KV 471 pre sólo pre tenor, mužský zbor a orchester s názvom Die Mauerfreude (Slobodomurári). Tato kantáta bola po prvý raz uvedená vo Viedni 24.4.1785 a neskôr v opere Čarovná flauta. Popri profesorovi Bornovi vzdal poctu aj prvému profesorovi banskoštiavnickej akadémie - Mikulášovi Jozefovi Jacquinovi (patril medzi najvýznamnejších chemikov a botanikov Európy, bol členom akadémie vied v Petrohrade, Upsale, Štokholme a parížskej a baziľskej lekárskej spoločnosti).

Opera bola Mozartovým posledným dramatickým dielom a druhou spevohrou, ktorú skomponoval v rodnom jazyku. Opera bola prvýkrát uvedená verejnosti na viedenskom predmestí pre ľudových návštevníkov, nachádzajú sa tu prvky ľudovej frašky. V opere s dvoma dejstvami profesora Borna predstavuje Sarastro, Jacquina starý farár a sám Mozart je zobrazený v postave Papagena. Okolnosti vzniku Čarovnej flauty sú tajomné a plné rozporov. Do libreta, ktoré sa spolovice muselo zásadným spôsobom prerábať napr. aj charakterov hlavných postáv, lebo sa tvorila konkurenčná opera (Cithara mágica) sa zakomponovalo mnoho slobodomurárskych myšlienok a ideálov ako aj mnoho slobodomurárskej symboliky, významnú úlohu hrá číslo tri, opera začína tromi osudovými akordami, vystupujú tu tri slečny, traja mládenci, traja kňazi a troje dvere do chrámu. Kráľovná noci ako symbol zatemnenia, nevedomosti, zlého a nerozumného, Saras-

partitúre, ale najvýraznejšie v postave Papagena. Výnimočná postava je tiež Kráľovná noci, kde majú často problémy odspievať aj tie najzdatnejšie a najskúsenejšie speváčky, na druhej strane je tu postava Monstrata, ktorý spieva pomerne „jednoduché“ melódie.

Dej sa odohráva v neznámej rozprávkovej krajine, ríši fantázie v bájnej neuviedenej dobe, (často interpretovanej ako Egypt - kľudne tým autori mohli myslieť Slovensko, pretože Slovensko bolo v tom čase eldorád, lebo sa tu nachádzali zlatonosné žily až 25 metrov široké a niekoľko kilometrov dlhé. Inde vo svete boli vzácne žily 20 cm široké). Je to rozprávka o hľadaní pravdy a lásky o kontrastoch svetla a tmy, dobra a zla. Autor libreta opery Emanuel Schikaneder veľmi dobre poznal vtedajšiu Banskú Štiavnicu, akadémiu a okolitú prírodu! Takže môžeme povedať, že jeden z najväčších hudobných géniov všetkých čias zložil operu Čarovná flauta, ktorá bola o Slovensku.

Plagát z premiéry opery vo Viedni z 30. septembra 1791.

Schikaneder tu vystúpil v komickej role Papagena a Mozartova švagriná, Josepha Hoffer, hrala Kráľovnú noci

Plagát z pražského predstavenia

Márai

nebol

Maďar!

Über meine karpatoendeutsche Freunde erhielt ich aus der Slowakei folgenden Zeitungsausschnitt:

"Košičania si pripomínajú Sándora Máraia" (SME, 12.4.2008)
Dass möchte ich, "Márai" (obwohl) entfernter Verwandter, einige ergötzende Bemerkungen hinzufügen, falls sie es gestatten.

Also, mein Großonkel Alexander Heinrich (so wurde er getauft!) Grossschmid wurde am 11. April 1900 in Kaschau/Košice geboren. Er war deutscher Nationalist, wie alle aus meiner Verwandtschaft-D.B., weder Slowake noch Magyare (!), auch wenn er - gezwungenermaßen - in der gefährlich brutal gewalttätigen Zeit der Magyarisierung, die ungarische Sprache, anstatt die deutsche Sprache als literarische Sprache angenommen hatte. Er sah es irgendwie ein, das seine schriftstellerische Tätigkeit in deutscher Sprache in Ungarn - wo die ungarischsprachigen Magyaren inzwischen die absolute Herrschaft an sich gerissen haben, so gut wie keine Perspektive hat, ja, fast schon eine lächerliche Unbedeutende versinken könnte. Für einen solchen geistigen Geist mit einer Herrschaft von drängenden Gedanken und geradezu grenzenlosem Fabuliertalent, eine sehr trübe, Depressionsperspektive...

So wollte er schließlich das Pseudonym Sándor Márai, und da ja alle noch in Uferungarn (heutige Slowakei) nur als Magyare oder Magyaren hießen (so wohlgenannt in Kaschau), schätzte er es schließlich gut auch die ungarische Sprache, der er sich dann auch voll widmete. Nicht gerade zur Freude unserer deutschen Verwandtschaft; aber sie verachtete er schließlich schließlich zu akzeptieren...

Mein Onkel kam aus Grossschmid prägte sich aus zu sagen: "Was soll's; nun, zu den ungarischen Nichtmagyaren - das waren zwischen der Zeit der Antisemitischen Revolution im Jahre 1900 bis bis zum Ende der Monarchie Ungarn im Jahre 1918 ca. 900000 Juden (von denen die meisten deutschsprachig waren!), 300000 Deutsche, 200000 Slowaken, 200000 Polen, 100000 Kroaten, 100000 Ruthenen, 200000 Tschechen und einige hunderttausend andere aus aller Welt - das sind also mit allen unter fünf Millionen Deutschen zusammen, das sind also die Deutschen. Außerdem, George Bernard Shaw, D.B., behauptete sich als Literat der Magyaren, also der ungarischen Sprache der keltischen Sprache, und er wird trotzdem, ohne deutsche, als irischer Schriftsteller angesehen, worum er sich auch hat! Auch gibt es so tollere andere Sprachen, in englischer Sprache sind schon die meisten, jedoch kann jemand noch immer ihr irische Sprache schreiben, also was soll's"... So stolze hat es unser Onkel kommen also gesehen...

K velikánom svetovej literatúry minulého storočia ako J. Joyce, M. Proust či F. Kafka pribudol na jeho samom konci ďalší, o ktorom dovtedy vedeli iba zasvätení. Sándora Máraia postihol osud ako nejedného významného umelca pred ním: uznania sa mu dostalo až po smrti. V tomto prípade majú však na tom zásluhu zrejme nie iba kvality diela, ale aj obratná propaganda, akú rozvinuli príslušníci maďarskej diaspóry roztrúsení po svete.

ročiou narodenia, v parčíku na rohu Másiarskej a Zbrojníckej ulice má sochu, na Dome národnostných menšín pamätnú tabuľu, vnútri sa nachádza jeho pamätná izba. Mesto finančne prispelo na knihu Tibora Mészarosa Košický mešťan Márai, vyšlo i niekoľko slovenských prekladov, dramatickú adaptáciu jedného románu uvádza SND.

Menej, ba vlastne celkom neznáme je, že veľký spisovateľ prišiel na svet nie ako Maďar, lež Nemeц pôvodným menom Alexander Heinrich Grossschmid. Podľa jeho prasnynovca Otta von Grossschmida z britského Oxfordu ho práve „brutálna, násilná maďarizácia donútila zvoliť si maďarčinu miesto nemčiny za svoj literárny jazyk“. V Uhorsku,

kde „šovinistický Maďari strhli časom na seba absolútnu vládu“, nemal ako nemecký spisovateľ nijaké šance, vskutku „tristná, deprimujúca perspektíva.“ Koniec koncov, maďarčinu ovládal ako všetci a prinajmenšom v Košiciach inej školy ako maďarskej nebolo.

Rodina sa jeho rozhodnutiu nepotešila, ale časom sa s ním zmierila. „K pomaďarčovaným Nemaďarom,“ konštatoval vraj pisateľov strýko Joachim, „čo v Uhorsku v rokoch od revolúcie 1848 do pádu monarchie predstavovalo asi 900 000 Židov (z nich väčšina hovorila po nemecky), 800 000 Nemcov, pol milióna Slovákov, 200 000 Srbov, stotisíc Chorvátov a práve toľko Rusínov, 50 000 Slovincov, k tomu niekoľko stotisíc príslušníkov iných národností sa teda pridali i náš Alexander Heinrich.“ Ospravedlnenie sa tiež našlo: „Aj George Bernard Shaw písal po anglicky, nie azda v galčine keltských Írov, napriek tomu ostal írskym spisovateľom!“

Pravda, zatiaľ čo Shaw sa svojej írkej identity nikdy nevzdal, Márai si osvojil nielen jazyk, ale aj ideu jediného maďarského národa spolu s praxou, teda jeho brutálnym presadzovaním. Jeho nenávistné vyjadrenia o Slovákoch ani o česko-slovenskom štáte (do slovenčiny zatiaľ nepreložené) svedčia o tom, že sa so zá-

anderer Absicht, und haben ihm (also Alexander Heinrich, alias Márai) das auch gut spüren lassen... Das tragische Schicksal aber, hat uns jedoch alle erreicht! So wie er schliesslich aus ungarischer Passivität entflohen war und versinkt in den USA Gaskinvegetierte, wo er dann freiwillig aus dem Leben schied, solich auch unsere Familie; zuerst vor den magyarischen Chauvinisten und schließlich vor den deutschen Nazis. Unsere neue Heimat wurde Grossbritannien. Aber, alles zum Trotz, die deutsche Sprache haben wir nicht verlernt und wir pflegen sie mit Liebe weiterhin!

Otto von Grossschmid
Tibor Mészáros

OTTO VON GROSSSCHMID
36 CHILWELL RD.,
GASBOROFT
OXFORD OX 1 4PH
GREAT BRITAIN

Košičania si pripomínajú Sándora Máraia
Korrekci: Alexander Heinrich
SME, 12. April 2008

Faksimile listu Otta von Grossschmida, prasnynovca Máraiho, redakcii Kultúra

nikom Uhorska či Veľkého Maďarska nikdy nezmieril, i do rodného mesta zavítal ostatne až po desaťročiach nie náhodou práve za maďarskej okupácie.

Vo svojom šovinizme si Márai počínal fakticky ako mnohí iní karpatskí Nemci, ktorých podiel na obyvateľstve Slovenska inak nikdy nepresiahol päť percent. Navyknutí na výsadné postavenie po stáročia nekládli maďarizácii najmenší odpor, pomaďarčenie mena tiež nebolo nič neobyčklé. Za Slovenského štátu sa síce časť z nich pokúšala vytýkať politický kapitál z príslušnosti k nemeckej menšine, zato Franzovi Karmasinovi, ktorý im prišiel na pomoc zo Sudet, sa neveľmi darilo oduševniť ich za nacizmus (napriek tomu ich po vojne bez milosti stade vyhánali) - radšej by sa boli stali občanmi

Maďarska. Márai-Grossschmid nebol teda nijaká výnimka, jednako Maďari od rodu ho vraj medzi sebou neprijali bez zvyšku, tvrdí jeho prasnynovec, ktorý si k profánnemu priezvisku pridal medzičasom šľachtické „von“.

Rodina sa rozpáchla po svete „najprv pred maďarskými šovinistami, potom pred nemeckými nacistami“. Bezprostrednou príčinou spisovateľovho odchodu do emigrácie bol židovský pôvod jeho manželky. Žil, skôr vegetoval v USA, až kým sa po manželkinej smrti nerozhodol ako 89-ročný, unavený životom, v San Diegu dobrovoľne ho ukončiť. Keď krátko nato padol v Maďarsku komunizmus, Máraiove knihy tam teraz už smeli vychádzať. Až dovtedy to autor nedovolil.

ĽUDOVÍT PETRAŠKO

TEOFIL KLAS

***

***

Ale sme povyrástli!

Budovu v centre Bratislavy vraj pomenujú City Gate.
Podľa správy z tlaču

City?

Ach, vôbec.

Sú tu ešte city,

čo by sa s rozumom a vôľou družili?

Alebo už len také na dožití,

že sa nám

do mrežovia zúžili?

Také,

že už len uhom ihly prejdú,

no nijako nie

uchom ešte slovenským...

Tak už aj intelektuálnu biedu

hlásajú

za „globálne“ podväzky.

Gate...

Ak vravia, že sme povyrástli

z jánošíkovskej náтуры,

nemali by nám nútiť

režim jaslí.

Sebavedomie to

- však? -

nazúri...

Čosi tu nie je podľa nášho gusta.

Prinajmenšom nie v sebadôvere.

Len prázdna hlava,

baranená zhusta,

sa pochlebničky búcha

o dvere.

O bránu, dvere, mrežované vráta

si tľieš hlavu svojhlavú?

A už len

v predposlaných eurách rátaš,

či prídeš o teľa,

či o kravu?

O zlaté teľa?

Či o dojnú kravu?

Rozdielu v tom už veru veľmi niet.

Najprvšie

nemať tvár už pravú.

A tak nech je už hoci

Sity gejt!

Etnická forma odcudzenia vzniká, keď dôjde k strate národnej identity. Ide o etnogenezné vykorenenie (strata dedičného zakorenenia). Druhá forma odcudzenia vzniká vtedy, keď sa vyprázdňuje ľudské vedomie od étosu, t. j. od súboru mravných (etických) noriem. Obidve formy odcudzenia narušujú kontinuitu identity a robia ľudí povonnými voči vonkajšej manipulácii.

Použijem obrazné priblíženie týchto zjavov. Najčastejšou formou odcudzenia, ktorej sme každodennými svedkami, je krádež aut. Keď sa „autičkári“ zmocnia cudzieho auta, prvé čo urobia, je vybrúsenie výrobných čísel na motore a na kapote, s príslušným vyrazením nových (falošovaných) čísel. Autičkárske gangy to robia niekde dosť amatérsky a niekde s veľkou profesionalitou, vrátane náhradných (falošných) dokladov.

Zbavenie auta vlastnej identity je podmienka pre získanie novej (falošnej) identity vozidla.

Sústavne sa zdokonaľujú ochranné technológie, ale svet ilegality zdokonaľuje aj svoje technológie zbavovania sa originálnej identity a vystavenia novej (falošnej) identity.

Zbavovanie vlastnej identity u ľudí je trochu zložitejšie, lebo zahŕňa subjektívnu a objektívnu zložku. Objektívnu zložku môže byť napríklad úrad, ktorý vystaví „certifikát identity“ (rodný list, identifikačný doklad, pas a pod.). Subjektívnu zložku je „seba-prihlásenie“, ktoré môže byť dobrovoľné alebo vynútené.

Napríklad matričné úrady mali povinnosť v Uhorsku a neskôr v potriationskom Maďarsku zapísať mená ako základné znaky identity podľa maďarského pravopisného úzu. Z prameňov vieme, že existovali dokonca interné smernice maďarských železníc (MAV), ktoré pre prijatie do služieb železníc položili podmienku, aby uchádzač súhlasil s tým, že nemaďarsky znejúce meno si vymení za meno znejúce maďarsky „správne“.

Táto prax sa uplatňovala aj v imigračnej politike Nového sveta. Napríklad z mnohých súdnych sporov pri určovaní identity pred americkými súdmi sú známe praktiky, keď imigrační úradníci radili, aby prichádzajúci s čudne znejúcimi a Anglosasom ťažko vysloviteľnými menami súhlasili s „praktickejšími“ názvami alebo rovno zapísali nové znenie „vylepšených mien“. O ostatné sa už postaral Joe Burnson nazývaný „kotel homogenizácie imigrantov s americkou novou vlasťou“.

Teda v celom svete je známy zjavný alebo skrytý tlak „homogenizácie“ a „štandardizácie“ identifikačných znakov a zmeny identity. Pochopiteľne boli aj prípady, kedy ľudia v snahe „stratiť sa v dave“ prijímali novú identitu ako „útek do priaznivejšej reality“. Každopádne lehota udeľovania štátneho občianska imigrantom bola závislá od znalosti „američtiny“ (anglického jazyka). Za týmito „praktikami“ stála zjavná alebo skrytá asimilačná politika. V pozadí za týmito zmenami identít stáli identifikačné traumy, krízy, existenčné úzkosti, štátna indoktrinácia a pod.

V 21. storočí sa zdá, že takéto svojvoľné, až násilné zmeny identít sa už v „osvietenom“ prostredí neuplatňujú. Je to hlboký omyl. Toto storočie je storočím globalizačnej štandardizácie, ktorá narušuje každú identitu. Režim tlaku na odcudzenie je však sofistikovanejší a rafinovanejší a využíva prakticky kombinácie všadeprítomného reklamného vyzdvihovania „odporúčateľných“ vzorov s praktikami marketingu „podprahového“ ovplyvňovania.

V rímskej mytológii sa uvádza príklad, kedy kmeň Latínov na vylepšenie svojho populačného potenciálu zorganizoval masový únos žien z kmeňa Sabínov. Keď z toho dôvodu oba kmene stáli zmobilizované proti sebe a pripra-

vené na bitku „kto z koho“, medzi oba bojové tábory sa vyrojili unesené Sabínanky a uprosili svojich otcov i bratov zo šikov Sabínanov a svojich nových mužov zo šikov Latínov, aby neprelievali krv, ale aby sa usmierili. Tento mýtický príbeh sa stále rozpráva deťom Latínov, aby si osvojili takéto praktiky „vylepšovania svojho vitálneho potenciálu“. Latini naozaj na základe takýchto uzurpačných praktík mocneli a stali sa najprv hegemónmi stredomozemskeho polostrova, potom celého Itálie a na rozhraní medzi starovekom a stredovekom stali sa obávanými hegemónmi celého vtedy známeho sveta. Tento archetyp uzurpačného odcudzovania sa často v histórii uplatnil a väčšinou mal krvavú dohru.

AUGUSTÍN M. HÚSKA

Antidogmatizmus je dogmatizmom globálnych elít

Anatómia etnického a etického odcudzenia

Ako príklad dobre poslúži aj rozporuplná postava učeného Hebreja Jozefa, ktorý ako nadaný a ctížiadosťivý mladý učenec (znalec Pisma) sa ocitol v konflikte rebelujúcich Hebrejov voči okupačným jednotkám rímskych vojvodcov (a neskôr cisárov) Vespaziana a Tita. Vidiac sofistickovanú mašinériu rímskych „profesionálnych bojovníkov“ odohral sa v duši zúfalého Hebreja akýsi katarzný skrat (čosi, čo poznáme vo fyzike pevných telies vystavených super tlaku, v ktorých pod drvivým tlakom sa zrúti ich atómová mriežka a z telies supravzdorujúcich toku elektrického prúdu (supraizolantov) sa stanú „supravodivé“ látky). Využil svoju výrečnosť, aby presvedčil vojvodcov, že uznáva ich právo najsilnejších a najmúdrejších. Dokonca napísal hymnus oslavujúci „svetové“ činy Vespaziana a Tita, a tak dokumentoval aj svoju „supravodivú“ náklonnosť voči „vodcom sveta“. Tento hymnus je zároveň oslavou „svetovoobčianstva“ a svojho plného oddania sa „génium“ (uzurpátorom) tohto sveta. Aj Vespazian a najmä aj jeho syn Titus boli očarení týmto „salto mortále“ Jozefa a nielenže ho omilostili, ale pojali ho do svojho dvora ako komorného životopisca. Na znak oddanosti svojim patrónom - fláviiovskému rodu (z ktorého pochádzali Vespazian a jeho syn Titus) prijal nové „priezvisko“ a začal si písať latinskú verziu mena Jozefus s prídcomkom Flavius. Tento nadaný Hebrej, ktorému vďačíme za zachovaný popis tzv. židovskej vojny, sa tak stal prototypom výmeny identít. V svojich panegyrikách oslavoval božských „svetovládov“ Vespaziana a Tita a hlásil sa za „svetoobčana“ (teda lokaja vládcov vtedajšieho sveta).

Pre náš výklad o evolúcii vzájomného odcudzenia je v tomto príbehu dôležité poučenie, že slabší si nemôže konfrontačne merať sily so silnejším, lebo presile vždy podľahne. Slabší by mal nelokajsky a zároveň neprovokujúco voliť cestu tzv. „mäkkého vzdoru“. Ak nechcete, aby s vami hrali biliard, je lepšie byť kockou ako guľou.

Ako aktuálny príklad uvediem Mariusa Szczygiela, poľského reportéra, moderátora a spisovateľa, ktorý si vytýčil za cieľ vyslyieť si „ostrohy“ radikálneho kritika poľského tradicionalizmu. Trauma poľských dejín vytvorila aj ur-

čitú prepätosť a akúsi sakralizáciu poľských tradícií. Je legitímne, aby aj poľskí tradicionalisti robili svoju kritickú sebareflexiu. Byť sebakritický však nemá znamenať byť lokajský a podbiehavý ku globálne dominujúcej ideológii neoliberalizmu. Ale kto chce byť premiantom dominujúcej ideológie, musí sa stať horlivým „apoštolom vyzliekania zastaraných identít“. A práve na takýto „job“ sa podujal Szczygiel. Stal sa „Apostatom poľskosti“ (odpadlíkom poľskosti). U Flavia Jozefa to bolo „odpadlctvo“ v krajnej situácii úplne bezmocného zajatca, ale Szczygiel si toto rúhačstvo voči tradičným hodnotám zvolil úplne slobodne a vo svetle reflektorov krajne liberalistických médií. Dokonca v interview pre český Respekt

potuchy, čo znamená moderná národná identita a dodáva: „Nestotožňujem sa s Poľskom ako hodnotou, napriek tomu pišem poľsky. Nemám žiadne vlastenecké reflexy...“. Szczygiel za svoj vzor pokladá elegantné, ale sektársky zloštné, až nenávisťné odsudky Witolda Gambrowicza. Gambrowicz ako excellentný sarkastický štýlista už pred vyše 40 rokmi doslova s fanatizmom renesančných voľnomyšlienkarov „obrátil na posmech“ celé poľské sebazáchovné „patriotizovanie“ a vôbec zakorenenie tohto patriotizmu v kresťanskokatolíckom tradicionalizme. Szczygiel modernizoval toto Gambrowiczovo portfólio protitradicionalistických tém o „horúce témy“ svetových masových manipulátorov, a to o úplnú sexuálnu

všelijakých technopárty“, ktoré skôr pripomínajú tranzové tance okolo jaskynných ohňov paleolitických a mezolitických lovcov a bojovníkov než obcovanie kultivovaných ľudí. Navyše do karát tohto „oslobodzovania“ od stereotypných predsudkov zastaranej morálky hrajú aj globálni a kontinentálni „drogový baróni“, ktorí cez sieť dilerov ponúkajú na prekvitajúcom a všadeprítomnom čiernom trhu chemizmy návykových látok.

Aj globálna premena ľudí na reklamou zmanipulované bábičky „konzumného hladu“ však stále jasnejšie naráža na limitovanosť existenčných zdrojov. Tento trend k superkonzumu dokazuje, že elity svetového biznisu nedomýšľajú jeho dôsledky. Keď na konzumizmus nabudené masy narazia so svojim konzumným hedonizmom na ekonomickú i fyzickú nedostupnosť krátiacich sa zdrojov, nastúpi frustráčna epidémia. Frustrované masy zbavené morálnych zábran a zbavené etnickej súdržnosti vyvolajú explozívnu situáciu. Odstraňovaním etnických membrán a odstraňovaním etnodiverzity i etickej diverzity, zanikne evolúciu optimalizovanú paralelita a pluralita duchovnej i kultúrnej skúsenosti.

Fantazmagóriou bola Marxova predstava, že „rozbitím pút“ triednych, národných duchovných mnohostí sa vytvorí jedna, úplne harmonická „svetová kooperatíva“. V skutočnosti sa „svetová proletárska kooperatíva“ viac podobala na „kontinentálny gulag“ násilia namiesto slobody.

Fantazmagóriou je aj neoliberalistická predstava, že „rozbitím pút“ etnických a etických rozmanitostí vznikne svetová harmónia od étosu a etnosu oslobodených indivíduí. Duchovná a národnokultúrna diverzita je podmienka bohatosti tvarov a foriem a ochrana pred monotónnou degeneráciou. Globálny svet, ktorý porúca etnodiverzitu a étosovú diverzitu, bude vytunelovaný svet. Svet musí byť modulárnym systémom v ktorom tzv. štátne membrány zaručujú ochranu pred sociálnou i etnodiverzitou štandardizáciou, ktorá v konečnom dôsledku je vždy úpadkom. V pozadí sú neprekonané sny o „harmonizovanej svetovládě“, ktorá má nahradiť etnodiverzitu i étosovú diverzitu (rozmanitosť a mnohorakosť identít). Takéto „sčelovanie“ by bolo nebezpečným totalizmom a nedalo by sa inak dosiahnuť len diktatúrou. Zaháňanie zmätenej konzumnej verejnosti do globalizovaného košiaru je konzekvencia totalitnej cesty.

Ak sa z moderného spoločenského vedomia vytunelovala skúsenosť kresťanstva, tak sa vytvoril priestor na excitovanie polyteistických a animistických skúseností. Nikdy nebolo toľko astrológov a vykladačov budúcnosti ako teraz. Vytunelované vedomie tak absolvuje nie progres, ale regres duchovnej skúsenosti. Aj taký boriteľ tradície ako celebritný reportér musí vedieť, že sa svojimi reportážami, ktoré hlásajú od „stereotypov“ oslobodené „nové pravdy“ nevtiera len do priazne dezorientovaných konzumentov s vákuovaným vedomím, ale predovšetkým do priazne cynických stratégov globálneho skonzumizovaného poriadku.

Globálne operujúce kruhy vlastniace kontrolné balíky väčšiny masmedií postupujú podľa rovnakého konsolidačného stereotypu všade. To, čo vidíme v Poľsku, vidíme aj na Slovensku. Ešte šťastie, že aj slovenská verejnosť je už dosť presýtená ideológiou búrateľov tradícií. Trpká otvorenosť bývalého šéfredaktora New York Times Johna Swintona na zasadaní newyorského tlačového klubu hovorí sama za seba. tu

Oprava

Prosíme čitateľov, aby si v článku Spravidli medzi národmi, uverejnenom v Kultúre č. 12 z 11. 6. 2008 na strane 10, opravili mená Watson na Nicholas Winton a národohospodár Balek na národohospodár Balko. R.

Sám Szczygiel priznáva, že nemá

Žilinský samosprávny kraj vyhlásil tento rok možnosť predkladania žiadostí na čerpanie finančných prostriedkov z Grantového systému ŽSK pre oblasť kultúry na rok 2008. „Cieľom grantu je podpora kultúrnych aktivít v Žilinskom kraji a zveľaďovanie kultúrneho dedičstva. Tiež chceme zlepšiť podmienky pre rozvoj kultúry, sprístupňovať kultúrne hodnoty, podnecovať rozvoj odbornej umeleckej verejnosti či vytvárať tvorivé podmienky pre deti a mládež,“ zdôraznil zámery grantov pre kultúru predseda ŽSK Juraj Blanár. Žilinský samosprávny kraj vyčlenil zo svojho rozpočtu na tieto aktivity 5 miliónov korún, ktoré získalo spolu 169 podporených projektov z regiónov Tur-

Rozdelili 5 miliónov na kultúrne projekty

ca (31), Horného Považia (37), Kysúc (33), Liptova a Oravy (35). Kompletný zoznam podporených projektov je zverejnený na internetovej stránke Žilinského samosprávneho kraja www.regionzilina.sk v sekcii aktualita. Na Horné Považie poputuje 990 tisíc korún na rôzne podujatia a aktivity, ako napríklad: Rozprávková rezbárska a keramická škôlka, Kinobus (nie len filmový festival), Zborník tvorby žilinského básnika a prozaika Františka Barbiara, Detská rozprávková Žilina, Kutie 2008 na Hrade Strečno alebo stretnutie kováckych majstrov na stredovekom hrade, Stretnutie heligonkárov Slovenska, Zakúpenie klobúkov pre fašiangárov vo Fačkove či 18. ročník Staré nôty mladých strún Európy. Na Oravu pôjde milión korún na podujatia Námestovské hudobné slávnosti, 2. Malatinské Rockovanie, Dni mesta Dolný Kubín - Medzinárodný multikultúrny program, Folklorne Oravice, druhú etapu výstavby Pamätníka slovenského cyrilometodského kríža, Hornolehotské folklórne slávnosti, Dni obce Oravská Polhora, Dychfest i Zárvrské dni. Turiec získal milión korún na podujatia Blatnickú stredovekú olympiádu, Dotyky a spojenia, Rande pri memorande, výstavu BONSAI - môj priateľ, Hry so zvykmi a tradíciami nášho ľudu v Nepochloch, Vrútocké divadelné návraty 2008, Martinský festival fotoklubov, Jazernícke noviny 2008, Košťanci sa zoznamujú, Druhé majstrovstvá v sudoku či na zariadenie malej sály na kultúrno-spoločenské podujatia v obci Turčianske Kľačany. Na Liptove využijú miliónovú investíciu do kultúry na jubilejný V. ročník celoštátnej nesúťažnej prehliadky bábkového divadla s tvorivou dielňou - Mikulášsky gašparko 2008, projekty Ľudovým tancom k spoznávaní koreňov, Na vozíčku do knižnice, festival Country Folk Fest, oslavu 95. výročia založenia Folklornej skupiny vo Východnej, Hybský jarmok, 33. ročník detského festivalu „Pod Likavským hradom“, na opravu interiéru sály kultúrneho domu v Liptovských Kľačanoch, nákup čižiem a krcov pre Folklorný súbor VÁH, ale aj historickú rekonštrukciu Liptovského vojenského ťaženia kurucov v auguste 1709 vo Vavrišove. Na Kysuciach sumou viac ako milión korún ŽSK podporí Gospelové dni - Kysuce, projekt Kysuckej hviezdárne Brána do vesmíru, prehliadku duchovnej tvorby Jurinova jeseň 2008, detský folklórny festival Kujem, kujem podkovičku, Oslavy zvrchovanosti Slovenska, Medzinárodné sochárske sympóziom Čadca 2008, Ošadnický majáles, Čadčianske kultúrne leto 2008, Goralské slávnosti Skalité, Vadičovské folklórne slávnosti pod Ľadhorou a tiež unikátny pamätník slovenskej histórie Slovenský orloj v Starej Bystrici.

ZUZANA MUCHOVÁ

Je naozaj ťažké definovať fenomén drotárstva, tak ako je nemožné iba nástrojmi akademickej vedy vystihnúť tému týkajúcu umenia dávnych majstrov drôtu spočívajúcom v spojení ľudského umu, citu a naliehavosti živobytia súčasne. Napriek tomu sa o to pokúsila takmer pol stovka účastníkov pracovného seminára „Drotária. Drotárske návraty do rodného kraja“, ktorý sa pod záštitou predsedu Žilinského samosprávneho kraja Juraja Blanára konal v piatok 20. júna 2008 v Kongresovej sále Úradu ŽSK v Žiline. „Som presvedčený, že práve nezameniteľná a autentická tradícia drotárstva otvára mnohé doteraz obchádzané alebo nepovšimnuté perspektívy prispievajúce k súdržnosti regiónu a naplneniu rozvojových plánov“, uviedol J. Blanár.

Okrem úcty k dávny tradíciám na podujatí organizovanom Žilinským samosprávnym krajom, Kysuckou kultúrnou nadáciou a Kysuckým múzeom rezonovali aj témy prepájajúce dnešok s minulosťou. „Ozveny drotárstva v súčasnosti“ či „Elektronické drotárske chodníčky“ sú iba niektoré z nich.

Drotária má vlastné dejiny

V najchudobnejších oblastiach severozápadného Slovenska sa koncom 18. storočia rozvinulo originálne vandrovné remeslo - drotárstvo. Toto remeslo sa zrodilo v oblasti, ktorú tvorí trojuholník medzi mestami Bytča, Žilina a Čadca

„Aj drotári boli deťmi Javorníkov“, napísal o neľahkých osudoch týchto remeselníkov spisovateľ Jozef Marec. „Nie každý bol ochotný pasovať sa so skalami v chudobnej zemi a tak si vybral ešte tvrdší chlebič. Z drôtu, plechu a železa. Nie sedem ako v rozprávke, ale sedemdesiat a možno aj sedemstvo vrchov a dolín, museli prejsť svetobežníkmi cudzími krajinami, aby uspeli. Mnohým sa to podarilo akiste aj vďaka vrchom, čo ich uhnietli z poriadne tuhého cesta. Jedni odišli s lodným kufrom a šífkartou do Ameriky, druhí sa vybrali na východ až do ďalšieho Ruska.“

Drotári spočiatku pracovali pre potreby obcí a okolitých miest, po neskoršom nasýtení trhu však vandrovali ďalej a odchádzali do rôznych oblastí sveta. Práca s drôtom, neskôr s plechom sa stala hlavným zdrojom ich príjmov a počas dvestoročného trvania prekonala vlastný osobitý vývoj. V začiatočnom období jediným pracovným materiálom drotárov bol drôt, ktorý použí-

Drotári sa vracajú do rodného kraja

Akademický maliar Miroslav Cipár odprezentoval zo svojej dielne oficiálne logo Drotárie

vali na opravu hlinených nádob a tiež na výrobu drobných drôtených predmetov a pomôcok pre domácnosť, napr. vyrábali rôzne praktické pomôcky - strúhadlá, cedidlá, košíky, hračky, pasce na myši a pod. Sortiment tovaru prispôbovali požiadavkám a tak napríklad počas I. svetovej vojny vyrábali drôtené kostry na sadrové dlahy pre ranených vojakov.

Keď remeslo bolo umením

Drotárstvo bolo nielen remeslom, ale aj umením, pokiaľ do toho zahrnieme umenie vynútené potrebami živobytia a morálne hodnoty, ktoré drotárov formovali ako duchovných pútnikov hľadajúcich živobytie pre rodinu ďaleko v širom svete. Tak ako je výnimočná už téma, výnimočné bolo aj stretnutie odborníkov zaoberajúcich sa ňou z rozmanitých aspektov na pôde Úradu ŽSK. Spomedzi významných autorov venujúcich nemalé úsilie výskumu či popularizácii tejto dávnej a rázovitej profesie našich pred-

kov je potrebné spomenúť napríklad spisovateľa Andreja Ferka, ktorý spolu s otcom Vladimírom napísal román Ako divé husi (1994) o účinkovaní slovenských drotárov vo svete či publicistu Jána Čomaja pripravujúceho s vydavateľstvom Matica Slovenskej „Veľkú knihu drotárstva“ s ambíciou vytvoriť jedinečné encyklopedické dielo. Podnetné bolo aj vystúpenie Dušana Mikolaja

„Drotárstvo ako tradičný remeselný fenomén“ a Jaroslava Veličku na tému projektu Javornického chodníka a sochárskych diel významných slovenských umelcov s presahom na drotársku tradíciu.

Z majstrov oživujúcich tradičné umenie priblížil svoju tvorbu Ladislav Jurovský Jr. Ten v súčasnosti finalizuje drôtenú plastiku astronauta Eugena Andrewa Cernana, „posledného muža na Mesiaci“ zviazaného rodinným putom s obcou Vysoká nad Kysucou a ktorá pribudne k podobnej soche Jozefa Kronera v Galérii Drotárie v Kysuckom múzeu v Čadci. Ešte pred prijatím záverečného komuniké za etnografov vystúpil aj Alojz Kontrík s témou „Kysucké múzeum oživuje drotárstvo na Kysuciach“ a prítomných informoval o rekonštrukcii Drotárovho domu v Múzeu kysuckej dediny na Vychylovke spojenej s preinštalovaním objektu ako „živého“ obytného domu sprítomňujúceho históriu drotárstva.

MILOŠ JESENSKÝ

V piatok 20. júna 2008 Žilinský samosprávny kraj a Kysucká kultúrna nadácia zorganizovali pracovný seminár o drotárskych návratoch do rodného kraja s názvom Drotária

Záchrana kaštieľa sa podarila

Žilinský samosprávny kraj pri financovaní rekonštrukcie kaštieľa v Divinke využil možnosti Grantového systému Ministerstva kultúry SR v programe Obnovme si svoj dom - Obnova kultúrnych pamiatok, aby opravil ďalšiu zo svojich historických budov. Renesančnú kultúrnu pamiatku vo vlastníctve Žilinského samosprávneho kraja spravuje Žilinská knižnica. „Na budove, pochádzajúcej zo 16. až 17. storočia, sa posledné rekonštrukcie spojené s opravou strechy realizovali v roku 1986. Odvtedy pamiatka pomaly chátrala. Strecha sa definitívne rozpadávala, dokonca hrozilo prepadnutie krytiny a poškodenie interiéru. Po tom, ako sa stal

vlastníkom objektu ŽSK, hľadali sa prostriedky na jeho záchranu. Ministerstvo podporilo projekt rekonštrukcie strechy kaštieľa Divinka sumou 400 tisíc korún, pričom Žilinský samosprávny kraj prispel doteraz na jeho obnovu sumou 1,5 milióna korún,“ priblížil zmysel projektu riaditeľ Úradu ŽSK Pavol Holešiak. Práce sa realizovali od decembra 2007 do marca 2008, pričom bolo nutné konzervovať krov, čím sa ošetrila konštrukcia vo vyhovujúcom stave, demontovala sa šindľová strecha, vykonalo sa prekrytie strechy novou strešnou krytinou - dreveným rezaným strešným šindľom. Realizáciou projektu ŽSK predišiel blížiacemu sa havarijnému stavu a ďalšej devastácii kultúrnej pamiatky. V budú-

nosti plánuje Žilinský samosprávny kraj v spolupráci s obcou Divinka využívať kaštieľ na kultúrne podujatia.

ZUZANA MUCHOVÁ

Na streche kaštieľa je nový drevený rezaný šindel